

Polonya Kütüphanelerinde Bulunan Türkçe El Yazmaları

Turkish Written Documents Found in Poland Libraries

Halil İbrahim Yakar*
Gaziantep Üniversitesi

Özet

Türkiye ile Polonya arasındaki sosyal, siyasal ve kültürel ilişkiler Osmanlı döneminden beri devam etmektedir. Osmanlı-Lehistan(Polonya) siyasî temaslarının başlangıcı XV. yüzyılın ilk çeyreğine dayanmaktadır. Savaşlara rağmen olumlu bir şekilde devam eden bu ilişkiler, Osmanlı ile Lehistan arasında kültürel bir köprü oluşmasına neden olmuştur. Ortaçağdan günümüze uzanan bu sürece ait Türkçe belge ve kaynakların bir kısmı geçmişin en önemli ve birinci elden tanıkları olarak Polonya kütüphane ve müzelerinde muhafaza edilmektedir. On altı resmî ve özel kütüphanede bulunan bu Türkçe yazmaların genellikle değişik zamanlarda imparatorluk topraklarına seyahat eden veya Osmanlı'da resmî görevlerde bulunan Polonyalılar vasıtasıyla Polonya'ya getirildiği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda Polonya kütüphanelerinde tespit ettiğimiz Türkçe yazmalar üzerine bir değerlendirme yapılacak ve bunların künyeleri verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Polonya Kütüphaneleri, Türkçe yazma, Divân edebiyatı, Osmanlı.

Abstract

The social, political and cultural relationships between Turkey and Poland has rich background. The political contact between Ottoman and Poland dates back first quarter of XV. Century. Relationships continued despite the wars. The struggle in political area was transmitted to social area and a cultural bridge was occurred from Ottoman to Poland the documents and resources which took their place in history from middle age to present are kept in museums and libraries which witnessed the past. The written documents brought by persons travelling from Poland to Ottoman state and official persons working in Poland are found in 16 state and private libraries. In this study, the description of these documents will be done and evaluated.

Key words: Poland Libraries, Turkish written documents, Divân literature.

I. GİRİŞ

Türkiye ile Polonya arasındaki sosyal, siyasal ve kültürel ilişkiler Osmanlı döneminden beri devam etmektedir. Osmanlı-Lehistan(Polonya) siyasî temaslarının başlangıcı XV. yüzyılın ilk çeyreğine dayanmaktadır. Savaşlara rağmen olumlu bir şekilde devam eden bu ilişkiler, Osmanlı ile Lehistan arasında kültürel bir köprü oluşmasına neden olmuştur. Her dönem artarak devam eden temaslar Lehistan'da bir Osmanlı-doğu hayranlığının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Sosyal yakınlaşmanın bir tezahürü olan kültürel etkileşim sonucunda, Lehistan'da Osmanlı Türkçesiyle yazılmış eserlere de bir hayli rağbet olmuştur.

Geniş bir coğrafyaya yayılan Osmanlı hakimiyetinin, dünya medeniyet kültürüne miras bıraktığı Arapça, Farsça ve Türkçe yazmalar geçmişin en önemli ve birinci elden tanıkları olarak Polonya kütüphanelerinde ve müzelerinde özenle korunup saklanmaktadır.

Batı Avrupa'nın çoğu kütüphanelerinde bulunan Osmanlı mirası yazmaların orada bulunma nedeni ile Polonya'daki yazmaların varlıkları oldukça farklıdır. Söz konusu yazmalar, Lehistan'dan Osmanlı ülkesine değişik zamanlarda seyahat eden kişilerle, Osmanlı'da resmi görevlerde bulunan kişiler tarafından Lehistan'a getirilmiş olup halen 16 resmi ve özel kütüphanede korunmaktadır. Çalışmamızda bu kütüphanelerde bulunan Türkçe yazmalar üzerine genel bir değerlendirme yapılacak ve bunların künyeleri verilecektir¹.

Polonya'da Doğu ile ilgili koleksiyon oluşturma süreci XVIII. yüzyılın son çeyreğinde başlamıştır. Bu dönemlerde şark kültürü -özelde de Osmanlı kültürü- Polonya'da çok rağbettedir. Czartoryskich ve Zamoyskich elyazmaları koleksiyonu o dönemlerden kalmadır. Bunlar genellikle edebî kitaplar, dinî kitaplar, dua kitapları, fetvalar, coğrafya kitapları, sözlükler, rüya tabirleri, gramer kitapları, mektup örnekleri gibi çeşitli konuları ihtiva eden yazmalardır. İki ülke arasındaki siyasal tarihi ortaya koyan resmi yazışma belgeleri de bir hayli fazladır. Bunlar arasında fermanlar, beratlar, mektuplar en önemli olanlarıdır².

¹ 2005-2006 öğretim yılında Türkçe okutmanı olarak bir yıl süreyle Krakow/Jagiellonian Üniversitesi, Doğu Dilleri Enstitüsü (Instytut Filologii Orientalia) Türkoloji Bölümünde, Türkçe ve Türk edebiyatı dersleri verdim. Yazmalarla ilgili araştırmalarımız bu dönemde gerçekleşmiştir. Eser künyelerinde; eser adı, yazar adı, kütüphane numarası, belliyse müstensih adı, istinsah tarihi, varak sayısı, sayfa ebatı, satır sayısı ve yazı türü sırası takip edilmiştir. Yazmalar, buldukları kütüphanelerin başlığı altında sıralanmıştır.

² Türkçe yazmaların dışında Osmanlı padişahlarının fermanları, beratları ile resmî ve özel mektuplar, Polonya kütüphanelerinde özenle korunmaktadır. Siyasî ve kültür tarihi açısından önemli derecede bilgiler ihtiva eden bu belgelerin bir kısmı bir katalogta toplanmasına rağmen henüz hepsinin bir dökümü yapılmamıştır. Katalog çalışmaları devam etmektedir. Polonya Bilimler Akademisi Tarih Enstitüsünde görev yapan Zygmunt Abrahamowicz 1455-1672 yılları arasında Polonya ve komşu ülkeler arasındaki diplomatik ilişkileri irdeleyen *Katalog Dokumentów Turckich I*, [Türk Dökümanları Katalogu, I] adlı çalışmasını 1959'da yayımlamıştır. Bu katalogta Osmanlı bürokrasinin farklı bölümlerinden çıkmış, Polonya krallarına, rütbe sahibi memurlara ve başka görevlilere gönderilmiş 381 belge vardır. Abrahamowicz, incelediği her belgeyi kısa bir tarif ve özetle tanıtmış ve belgeleri şu başlıklar altında sınıflandırmıştır: Ahit Muameleleri, Antlaşmalar, Mektuplar, Şikayetler, Başvurular, Emir ve Buyruklar, Direktifler, Ahkâmlar.

Polonya kütüphanelerinde yapmış olduğumuz araştırmalara ve yayımlanmış kataloglardan elde edebildiğimiz bilgilere göre Polonya’da toplam 162 adet Türkçe el yazması bulunmaktadır. En zengin Türkçe yazmalar koleksiyonu Wrocław Üniversitesi Kütüphanesindedir. Wrocław Üniversite Kütüphanesi koleksiyonundaki yazmalar, hediye veya satın alınma yoluyla temin edilmiştir. Bunların bir kısmı ilk olarak Brockelman (Brockelmann, 1903) ve Richter (Richter, 1933) tarafından kataloglanmıştır. Tadeusz Majda, bu katalogu bazı bilgi yanlışlarını düzelterek ve incelediği diğer yazmaları da ekleyerek yeniden yayımlamıştır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı’nda Almanlar bu koleksiyonu başka şehirlere taşıdıkları için bazı yazmalar kaybolmuştur. 1810 yılında kapatılan Manastır Kütüphanesi’ndeki eserler de Wrocław Üniversitesi Kütüphanesine naklolunmuştur. Bir çok değerli yazma da 1865 yılında Tomasz Rehdiger arşivinden Üniversite Kütüphanesine aktarılmıştır. Marii Magdaleny Kütüphanesindeki yazmalar da Üniversite Kütüphanesi ve şehir kütüphanesine taşınmıştır. Zagan’daki Augustyn Keşişler Cemiyeti Manastırından da birçok elyazması Üniversite Kütüphanesine getirilmiştir. Oelricha Oppersdorfa Maksymiliana kendi özel koleksiyonlarını hediye olarak Wrocław Kütüphanesine bağışlamıştır. 1924-1928 yılları arası İstanbul’da bulunan Prof. Rescher, 106 adet el yazmayı Wrocław Kütüphanesi için satın almıştır. Bunlardan 73 tanesi Türkçe ve Farsça elyazmalarıdır. Bu kütüphane katalogunda son sayımlara göre divân, mecmua, dinî kitaplar, halk şiiri örnekleri, mesneviler, fetva kitapları, tarih kitapları, sözlükler, rüya tabirleri gibi Türk edebiyatının değişik türlerine ait 109 adet Türkçe yazma vardır..

Krakov Czartoryskich Kütüphanesinde bulunan Türkçe yazmaların hâlâ tam olarak bir katalogu yapılmamıştır. Czartoryskich doğu kültürü ve edebiyatı ile ilgilenmiş birisidir. İngiliz oryantalistlerle mektuplaşarak doğu yazmaları ile ilgili bilgiler toplamış ve onlardan yardım almıştır. Bazı yazmaların sayfa kenarlarına kendi notlarını düşmüştür. O, Polonya’daki ikinci en büyük doğu yazmaları koleksiyonuna sahiptir. 1861-1893 yılları arasında İstanbul’da tercüman olarak görev yapan Charles Schefer, Czartoryskich adına Osmanlı’dan ve diğer bazı doğu ülkelerinden yazmalar temin etmiştir. Kütüphanede 8 Türkçe yazma vardır.

Jagiellonski Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan 6 Türkçe yazma Wisłowski (Wisłowski, 1877) katalogunda tanıtılmıştır. Bunlar da satın alınma veya hediye yoluyla temin edilmiştir.

PAN Kütüphanesinde 1 Türkçe yazma mevcuttur. Bu eser, Czubek (Czubek, 1906) katalogunda tanıtılmıştır.

Varşova Üniversitesi Kütüphanesindeki yazmalar ise, henüz tam olarak kataloglanmamıştır. Şu anki sayımlara göre bu kütüphanede 8 Türkçe yazma vardır. Ayrıca Varşova Milli Kütüphanesinde de 6, Varşova’daki diğer kütüphane ve özel koleksiyonlarda da 8 adet daha Türkçe yazma bulunmaktadır. Doğu sanatıyla ilgilenen ve Doğu’dan birçok eser satın alan Stanisław Zamoyski, bazı yazmaların tanıtımlarını yapmış, nereden geldikleri hakkında bilgiler sunmuştur.

Poznan Halk Kütüphanesi katalogunu Kurtzman ve Sosnowski (E. Sosnowski-L. Kurtzman, 1885) yapmışlardır.

Şu anda 4 adet Türkçe yazmanın bulunduğu, Gdansk yazmaları Günther (Günther, 1909) tarafından kataloglanmıştır. Bazı Türkçe yazmalar II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanlar'da kalmıştır. Yazmalar önce şehir kütüphanesinde iken sonraları Pan Kütüphanesine taşınmıştır.

Din, edebiyat, dil, tarih ve çeşitli ilim dallarında yazılmış Türkçe el yazmalarının buldukları kütüphanelere ve konularına göre tasnifi şöyledir:

TÜRKÇE EL YAZMALARIN MUHTEVA TASNİFLERİ

Kütüphane Adı/Bulunduğu şehir	DİN	EDEBİYAT	DİL	TARİH	BİLİM
Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego/ Wrocław	42	51	4	9	5
Zakład Narodowy Im. Ossolinskich W Wrocławiu/ Wrocław			1		
Muzeum Narodowe (Oddział Czartoryskich) W Krakowie/Krakow	3	4	1		
Biblioteka Jagiellonska W Krakowie/ Krakow	3	1		2	
Wojewodzkie Archiwum Państwowe W Krakowie/ Krakow	1				
Filology Orientalney Uniwersytetu Jagiellonskiego W Krakowie/ Krakow	1	3			2
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego/Varşova		5	1	1	1
Biblioteka Narodowa W Warszawie/ Varşova	2		1	2	1
Turkologii Universtetu Warszawskiego/ Varşova	1	1			
Polskie Towarzystwo Orientalistyczne W Warszawie/ Varşova	1				
Zbiory Prywatne Sulimowicza W Warszawie/ Varşova	2	2			
Zbiory Prywatne J.				1	

Reychmana W Warsawie/ Varşova					
Publiczna Biblioteka Miejska W Poznaniu/ Ponzan		3	1		
Wojewodzkie Archiwum Panstwowe W Poznaniu/Poznan				1	
Biblioteka Pan W Gdansku/Gdansk	1	2			
Publiczna Biblioteka Miejska W Szczecinie/ Szczecinie			1		
TOPLAM 9 (toplam) (162)	56	71		10	16

Polonya kütüphanelerindeki yazmalar içerisinde Sultan I. Selim'in Farsça Divânı, Mevlevî âyîn-i şerifi, Kanûnî Divânı, Fuzûlî Divânı ile divan ve halk şiiri örneklerinin toplandığı mecmua ve cönkler dikkati çekmektedir. . Yavuz Sultan Selim Divân'ı altın tezyinatıyla süslenmiş, nadide bir eserdir. Kanûnî Divânı, en erken istinsah edilmiş yazmalardan biridir. Fuzûlî Divânı da şairin ölümünden 14 yıl gibi kısa bir süre sonra kaleme alınmış bir nüshadır. Lamii Çelebi'nin Maktel-i Hüseyin'i Bağdat nakkaş üslubuyla süslenmiş sekiz adet minyatürüyle 50 varaklı değerli bir yazmadır. Nasreddin Hoca'nın Mansûbî Taklid Oyunu adlı eser de önemli yazmalardandır. Leh Tatarlarının dua kitabı ise, Polonya Tatarlarının sosyal hayatına ait bilgiler içermesi bakımından önem arz etmektedir. Eserler konularına göre tasnif edildiğinde bunların büyük kısmının din ve edebiyatla ilgili olduğu görülmektedir. Ayrıca tarih ve dil konusunda yazılmış eserler de mevcuttur. Dil konusundakiler genellikle sözlüklerden meydana gelmektedir.

II. TÜRKÇE YAZMALAR VE BULUNDUKLARI KÜTÜPHANELER

a) Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego

1- **Kuran** Nr. Or.I-8, Müstensih: Mustafa Mehmed, H.1000, 358 vr., 28,5x19,5 cm, 11 st, Nesih, Türkçe meali satır arasında verilmiş.

2- **Duâ Mecmuası** Nr. Or. I-23, Müstensih: Hüseyin İbn Abdullah, 144 vr., 15x10 cm, 9 st, Nesih, duâ-i salavât, duâ-i kadeh, duâ-i şerif, duâ-i nûr, duâ-i latîf duâ-i hurûf gibi muhtelif duâlardan müteşekkil bir mecmua. Duâlar şerh edilerek verilmiş.

3- **Emrî Divânı** Nr. Or. I-38, Müstensih: Kadı Ataullah Abdî İbn Ali el-Edirnevî, H.983, 144 vr., 26x15 cm, 19-21 st, Nesih.

4- **Mecmua** Nr. Or. I-39, Türkçe ve Arapça, 190 vr., 20,5x15 cm, 17 st, Nesih. 1b-81a Dürr-i Mekkûn, Yazıcıoğlu Ahmed Bican; 81b-108b Miracü'n-nebi, Derviş Osman; 109a-110b Hikâyât-ı şeddâd (Arapça); 111a-161a Kıyamet hakkında bilgiler; 161b-164b Ateşe karşı reçete; 165a- 190b Hikâyetnâme-i Resulullah.

5- **Mecmua** Nr. Or. I-49, Müstensih: Sahip Kemal. Türkçe ve Arapça, 234 vr., 23x14,5 cm, 19 st, Nesih, H.1084. 1b-89b Osmanlılara kadar başlıksız 33 bölümden oluşan genel tarih bilgileri. Emevî, Abbasî, Sâmânî, Sebüktegin, Selçuk, Karaman, Danişment, Harezmsah, Cengizhan, Atabek, İlhan, Karakoyunlu, Timur, Hindistan'daki Müslüman hanedanlar, Semerkant ve Kırım Hanları, Safâvî, Hâtimî, Eyyübî ve Memluklular hakkında bilgiler. 1b-30 a derkenarda Tevârih-i ibtidâ-i şehri- İstanbul maa Ayasofya, Ali el-Arabî İlyas; 90a-197 Es-siyâset-i Şeriyye kitâbının tercümesi, Hakânî; 198a-231b Kitâb-ı Ketebe-i Muhammet (Arapça)

6- **Defter** Nr. Or. I-41, 161 vr., 24,5x12,3 cm, Siyakat, 1685-1686 yılı Bosna vilayetinin gelir hesabı defteri.

7- **Mecmua** Nr. Or. I-42, 68 vr., 20x13,5 cm, 17 satır, Nesih, H. 2 Zilhicce 1034, Müstensih: Murad el-Halimî el- Ensarî. 1b-36a Kanunnâme-i Sultan Murad Han ; 36b-41a Erzurum'dan Acem şahı Abbas'a gönderilen mektup; 41b-42b der medh-i Mehmed Paşa başlığıyla kaside; 42b-68a yazarı belli olmayan hekimlikle ilgili bilgiler.

8- **Mecmua** Nr. Or. I-43, 63 vr., 20x14 cm, 13 st, Nesih. 1b-53a Risâle-i Mehmed Birgivî; 53b-63a Tecvîd

9- **Hikâyet-i Nasreddin** Nr. Or. I- 44, 24 vr., 22x16,5 cm, 8-10 st, Nesih, 24 hikâye mevcuttur.

10- **Matla'-ı Dâstân-ı Mir'atü'l-Memâlik**, Nr. Or-I 46, 82 vr., 18,5x11,5 cm, 15 st, Nesih. Kâtib-i Rumî (ö.970/1562-3) olarak bilinen Seyyid Ali Reis'in Mir'atü'l- Memâlik adlı eseri. Asya ülkelerine yapılan seyahatleri anlatmaktadır. Yazar Basra Hürmüz, Hindistan, Horasan, Turan, Maverâü'n-nehr, Harezmi, Kıpçak, Horasan, Irak'a yaptığı seyahatleri ve izlenimlerini aktarır. Mecmua'da ayrıca kendi şiirleri yanında Şeyhî, Mesîhî, Yetimî, Necâtî, Hâfız, Afitâbî, Sa'dî, Nizâmî, Hamdî, Molla Yârî, Hicrî, Mevlânâ Rûmî, Lami'î'nin şiirleri mevcuttur.

11- **Mecmua** Nr. Or. I-46, Arapça ve Türkçe, 68 vr., 20x13,5 cm, satır sayıları değişik, Nesih ve Rika, 2a-6b Curcânî Abdulkadir İbn Abdurrahman'ın gramer kitabı Arapça; 7a-7b Sultan Murad mersiyesi; 8a-14b Lami'î Çelebi'nin Kanûnî Sultan Süleyman sefer günlüğü; 15a- 19a arasında değişik duâlar; 19b-25a Veysi'nin Hâb-nâmesi; 25b-49a Arapça ve Türkçe şiirler, fetvalar; 49a-58a Hakanî Mehmed Bey'in Hilye-i Şerifi; 58b-68a şiirler, fetvalar, mektuplar, ayetler, hekim reçeteleri, tarifler.

12- **Mecmua**, Nr. Or. I-47, 69 vr., 20,5x12,5 cm, satır sayıları değişik, Nesih ve Nestalik, Farsça ve Türkçe şiirler. Kemal Paşazâde, Figânî, Necâtî, Ahmedî, Ganî, Fuzûlî, Bâkî, Ali Efendi, Hudâî, Hayâlî, Binâ'î, Emrî, Necâtî, Nâbî, Zarîfî, Vahdetî, Rahmî ve Asafî'nin şiirleri var.

13- **Mecmua**, Nr. Or. I-48, 16 vr., 25x12,5 cm, satır sayıları değişik, Nesih, Nestalik, Divânî. Zamânî, Bağdadî, Zihni, Alî, Necâtî, Bâkî, Kabûlî, Mihrî, Vucûdî ve Emrî'nin şiirleri mevcut.

14- **Duâ Kitâbı**, Arapça ve Türkçe, Nr. Or. I-49, 7 vr., 27x7 cm, Nesih, Arapça duaların Türkçe şerhleri

15- **Keşfü'l-mahcûb li-erbâbü'l-kulûb**, Hucvîrî, Nr. Or. I-63, 122 vr., 20,5x13 cm, 13 st., Nestalik, Farsça eserin yazarı belli olmayan Türkçe tercümesi.

16- **Mecmua**, Nr. Or. I-72, 40 vr., 20x13 cm, 15 st, Nestalik, istinsah tarihi H.944. 1b-27b Hakanî Mehmed Bey'in Hilye-i Şerifi; 28a-33a Hilye-i evsâf-ı çâr-yâr-ı güzîn, Gârî; 33b-40a Hilye-i enbiyâ-i azâm, Ahmed Dede Edirnevî Neşâtî Efendi. Adem, İdris, Nuh, İbrahim, İsmail, İshak, Yusuf, Eyyüb, Musa, Davud, Süleyman, Yahya ve İsa peygamberlerin kıyafetlerinin tarifi.

17- **Tuhfetü'ş-şahân**, Ebu'l-bekâ Kefevî, Nr. Or. I-73, 229 vr., 21x13,5 cm, 19 st., Nestalik. İslamî vazifelere ait bir eser.

18- **Yûsuf u Züleyhâ**, Hamdullah Hamdî, Nr. Or. I-84, 193 vr., 20x12 cm, 17 st., Nestalik, istinsah tarihi H.1001, Müstensih: Mehmed İbn Şükruallah.

19- **Şerh-i Bostân**, Surûrî, Nr. Or. I-88, 272 vr., 21,5x13 cm, 19 st., Nesih, istinsah tarihi H. 1012

20- **Şefik-nâme**, Abdullah Mehmed Şefikâ, Nr. Or. I-90, 102 vr., 21,5x13 cm, 19 st., Nestalik. İstinsah tarihi H. 15 Recep 1182. Yeniçeri kargaşası ve II. Mustafa'nın tahttan indirilmesini anlatan tarihi eser.

21- **Menâsikü'l-Hac**, Sinan Efendi, Nr. Or. I -91,108 vr., 16,6x11,5 cm, 13 st, Nesih. İstinsah tarihi H. 20 Recep 1233. Müstensih: Mehmed Ali İbn İbrahim. Hac menâsikine ait bir eser.

22- **Vâridât-ı mansûre ve Divân-ı manzûme**, Haşim Mustafa Üsküdârî Celvetî, Nr. Or. I-92, 110 vr., 23x16 cm, 19 st, Nesih. İstinsah tarihi 3 Ramazan 1191.

23- **Nasreddin Hoca'nın Letâifi**, Nuri Mehmed Efendi, Nr. Or. I-96, 56 vr., 22x14,5 cm, 17 st, Rika. İstinsah tarihi H.1226. Müstensih: Mir Derviş Mehmed Cemaleddin.

24- **Risâle-i Hayrîye fi redd-i şerere-i hüsnîye**, Hoca İshak Efendi Harputî, Nr. Or. I-97, 33 vr., 21,5x14 cm, 16 st, Nesih. İstinsah tarihi, H.1302.

25- **Netayicü'l-fünûn ve mahâsinü'l-mütûn**, Yahya Efendi, Nr. Or. I-101, 99 vr., 18,5x11,5 cm, 19 st, Nestalik. İstinsah tarihi, H.1057. Müstensih: Abdülbaki Eş-şeyh Mehmed.

26- **Risâle-i mergûbe-i senedü'ş-suarâ ve intisâbü'l-mülûk**, Haşmet Efendi Abbaszâde, Nr. Or. I-102, 50 vr., 21x14,5 cm, 25 st, Nestalik. 1b-36b ilk eser; 37a-47b 2.eser. İstinsah tarihi H. 9 Rebi'ül-evvel 1126, Müstensih: Seyyid Abdurrahman İbn Mehmed Efendi.

27- **Hidâyetü't-tâlibîn**, Veliyüddînzâde Mehmed Hıfzî Efendi, Nr. Or. I-103, 63 vr., 19,5x12 cm, 15 st, Nesih. İstinsah tarihi 7 Rebi'ül-evvel 1262, Müstensih: Musa es-Safvatî

28- **Niyâz-i Mısırî Divânı**, Nr. Or. I-104, 49 vr., 23x15 cm, 19 st, Nesih.

29- **Şerh-i Hayâkilü'n-nûr**, Şeyh İsmail Ahmed Ankaravî, Nr. Or. I-105, 37 vr., 20x12 cm, 21 st, Nestalik. Şehabeddin Suhreverdi'nin eserinin şerhi.

30- **Marifet-nâme**, İbrahim Hakkı, Nr. Or. I-106, 328 vr., 26x14,5 cm, 39 st, Nesih. İstinsah tarihi H.1241, Müstensih: Seyyid Ebubekr er-Ragıb es-Seyyid Ahmed Ünâmene Kavak.

31- **Mecmua**, Nr. Or. I-107, 70 vr., 21,5x14,5 cm, 19 st, Nesih. İstinsah tarihi H. 986. 1b-8a Zübdetü'l-Hakâyık fi Keşfü'd-dekâyık, Hamâdânî, Arapça eserin tercümesi; 11b-69a Kenzü'l-hakâyık fi Keşfü'd-dekâyık Hamadânî, Arapça eserin tercümesi.

32- **Fetâvâ-i Atullah** Nr. Or. I-108, 390 vr., 27x14,5 cm, 32 st, Nestalik, H.1134.

33- **Pend Şerhi**, Şem'î, Nr. Or. I-109, 69 vr., 21,5x14,5 cm, 19 st, Nesih. Attar'ın Pend-nâmesine Şem'î'nin yaptığı şerh.

34- **Fetâvâ-i Şeyhülislam Feyzullah Efendi**, Nr. Or. I-110, 108 vr., 26x15 cm, 25 st, Nestalik.

35- **Kitâb-ı Minhâcü'l- âbidîn**, Gazâlî, Nr. Or. I-111, 143 vr., 21,5x13 cm, 21 st, Nestalik. Arapça eserin tercümesidir.

36- **Kitâb-ı tefsîl-i tarîkü'l-mukarribîn**, Abdurrahman Darîr, Nr. Or. I-112, 178 vr., 20,5x14,5 cm, 11 st, Nesih. İstinsah tarihi, H.1742, Müstensih: Mustafa bin İbrahim.

37- **Tuhfetu's-sukûk**, Numan Sâid-i Debbağzâde, Nr. Or. I-113, 175 vr., 24x14 cm, 27 st, Nestalik, H.1247.

38- **Gencîne-i Râz**, Yahya Bey, Nr. Or. I-114, 80 vr., 21x13,5 cm, 15 st, Nestalik.

39- **Divân**, Bakî, Nr. Or. I-115, 118 vr., 20x13 cm, 17 st, Nestalik. 111b-118b'de Hayâtî, Necâtî, Hayâlî, Zatî, Mesîhî, İshak, Belîğî, Sehâbî, Emîrî ve Hâfız'ın şiirleri var.

40- **Divân**, Bakî, Nr. Or. I-116, 131 vr., 20x13 cm, 17 st, Nestalik.

41- **Mecmua** (Türkçe ve Farsça), Nr. Or. I-121, 262 vr., 25,5x15,5 cm, 16 st, Talik. H.1227. Ağırıklı olarak Farsça şiirler mevcut.

42- **Divân-ı mekâtib**, Nr. Or. I-122, 21 vr., 19,5x14,5 cm, 13 st, Nesih. Mektup örnekleri.

43- **Muhammedîye**, Yazıcıoğlu Mehmed Bîcân, Nr. Or. I-123, 319 vr., 21,5x14,5 cm, 15 st, Nesih. H.1234, Müstensih: İsmail Efendi.

44- **Risâle, Yiğitbaşı**, Nr. Or. I-124, 166vr., 20,5x12,5 cm, 15 st, Nestalik. 2b-5a Ravzâtü'l-vâsilîn; 5b-8b Zübdetü'l-esrâr; 10a-36a Câmî'u'l-esrâr; 37b-87a Risâle-i Tevhîd, 87b-102a Mukaddimetü's-sâlihîn; 102b-124a Keşfü'l-esrâr; 124b-152a Ravzâtü'l-vâsilîn; 152b-163a İrfânü'l-maârif

45- **Gencine-i Râz**, Yahyâ Bey, Nr. Or. I-125, 109 vr., 20,5x13 cm, 15 st, Nestalik.

46- **Risâle-i Süvârî**, Muvakkit Mustafa İbn Ali Selîmî, Nr. Or. I-126, 24 vr., 23x17 cm, 17 st, Nesih. Astronomi ile ilgili risâle.

47- **Delâilü'l-hayrât**, Gazâlî, Nr. Or. I-127, 235 vr., 20x15 cm, 21 st, Nesih. H.1216, Müstensih: Hayri Mehmed Efendi, Arapça eserin tercümesi.

48- **Nasîhatü'l-müslimîn**, Mehmed Beybâzârî, Nr. Or. I-128, 237 vr., 21x14,5 cm, 15 st, Nesih. H.1236. Müstensih: Seyyid Mehmed Reşid el-Karamanî.

49- **Mecmua**, Nr. Or. I-129, 121 vr., 20x13 cm, 13 st, Nesih. 2b-61a Risâle-i Birgivî; 62b-63a Fetavâ-i Ebu's-Suud ; 63b-111b Fetavâ-i Kemal Paşazâde Ahmed Çelebi

50- **Mecmua**, Nr. Or. I-130, 292 vr., 29x17 cm, 28 st, Nestalik. H.1185, Müstensih: Osman İbn Mehmed, 1b-270 b Fetavâ-i Akkirmânî; 273b-290a Kanûnnâme-i cedîd.

51- **Risâle-i Erzincânî**, Nr. Or. I-131, 70 vr., 29x17 cm, 28 st, Rika. H.1293. 1b-26b Risâle-i Mergûb; 27a-38b Risâle-i terbiye-nâme; 39a-60a Risâle-i Marifetü'n-nefis; 61b-69b Risâle-i Mahbûb

52- **Fetavâ-i Ali Efendî**, Nr. Or. I-132, 278 vr., 24x13,5 cm, 31 st, Rika. H.1105.

53- **İbret-nümâ**, Lami'î Çelebi, Nr. Or. I-133, 160 vr., 19x12 cm, Nesih.

54- **Fazilet-nâme**, , Yemînî, Nr. Or. I-134, 52 vr., 25x16,5 cm, 23 st, Rika

55- **Divân**, Nef'î, Nr. Or. I-135, 86 vr., 19x11,5 cm, 14 st, Nestalik. H. 1045

56- **Risâle-i Birgivî**, Nr. Or. I-136, 90 vr., 16x11,5 cm, 9 st, Nesih. H.1147

57- **Risâle-i kavâidü'l-amâlî vü favâidü'l-leâlî**, Mehmed Üstüvânî, Nr. Or. I-137, 130 vr., 18,5x12,5 cm, 15 st, Nesih. H.1160, Müstensih: Seyyid Ali Hoca

58- **Divân**, Niyâzi Mısrî, Nr. Or. I-138, 48 vr., 21x13,5 cm, 17 st, Rika.

59- **Mecmua**, Nr. Or. I-139, 151 vr., 21x14 cm, 21 st, Nestalik ve Rika, .1b-141a münşeât-i Nâbî; 143a-150a Ali İbn Hüseyin el-Amâsî'nin kaside gazel, rubâî ve terci-i bendleri; 150b-151b II.Katerina zamanında Türk ve Rus siyaseti hakkında bir yazı

60- **Hayrîyye**, Nâbî, Nr. Or. I-140, 67 vr., 21x14 cm, 13 st, Rika. H.1268.

61- **Hayrîyye**, Nâbî, Nr. Or. I-141, 40 vr., 21x15 cm, 21 st, Nestalik.

62- **Ahkâm-ı sâl**, Mehmed Arif, Nr. Or. I-142, 30 vr., 19,5x13,5 cm, 15 st, Nesih. H.1325,

63- **Takvîm-i sâl**, Kâmil, Nr. Or. I-143, 32 vr., 21,5x14 cm, 20 st, Nesih. H..1305.

64- **Lord Palmerston'un 1266'da ecnebi siyaseti hakkında yazdığı metnin tercümesi**, Nr. Or. I-144, 56 vr., Nestalik.

65- **Usturlub Risâlesi tercümesi**, Nr. Or. I-145, 4 vr., 35 st, Nesih.

66- **Gazeliyyât**, Bakî, Nr. Or. I-146, 40 vr, 17 st, H.1220.

67- **Mecmua** (Arapça ve Türkçe) , Nr. Or. I-147, 30 vr., 20 st, Nestalik, Rika, Nesih. M.1043. 1b-26a Molla Husrev'in el-isbâh fi nazm-ı lugatü'd-dürer; 27a-28b şerh-i mutavval; 29a Ebu's-Suûd Efendî'nin fetvası; 29b-30b Kitâb-ı edebü'l-kadı.

68- **Kanûnnâme-i Cedîd**, Ebu's-Suûd, Nr. Or. I-148, 44 vr., 21 st, Nestalik.

69- **Fazıl Hüseyin Bey Safedî'nin eserleri**, Nr. Or. I-149, 76 vr., 17 st, Nestalik. 1b-30b Hubân-nâme; 31b-65a Zenân-nâme; 65b-72 Cengî-nâme.

70- **Giridî'nin eserleri**, Nr. Or. I-150, 54 vr., 17 st, Nestalik. H.1268. 1b-29b Vâridât-i İlahîye; 31b- 52b Risâle-i Felsefiye.

71- **Tuhfe, Vehbî Efendî**, Nr. Or. I-151, 72 vr., 21 st, Nesih.

72- **Risâle fi ilmü'l-ferâset**, Nr. Or. I-152, 17 vr., 15 st, Nesih.

- 73- **Lütfiye**, Vehbî, Nr. Or. I-153, 40 vr., 21 st, Nesih. H.1205
- 74- **Divân**, Vecdî, Nr. Or. I-154, 18 vr., 21 st, Nestalik.
- 75- **Tuhfetu's-sukûk**, Numân Debbağzâde, Nr. Or. I-156, 199 vr., 23 st, Nestalik.
- 76- **Mecmua**, Nr. Or. I-158, 87 vr., 14-17 st, Nestalik. 1b-79b Divân, Mahmut Hüdâyî; 80a-87b Divân, Abdulahad Nûrî.
- 77- **Fetavâ-i Ali Efendi**, Nr. Or. I-159, 298 vr., 27 st, Nestalik. H.1216
- 78- **Envârü'l-âşîkîn**, Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân, Nr. Or. I-160, 275 vr., 17 st, Nesih.
- 79- **Divân**, Eşrefoğlu Rûmî, Nr. Or. I-161, 80 vr., 13 st, Rika.
- 80- **Âyîn-i şerîf**, Nr. Or. I-162, 61 vr., 14 st, Nestalik.
- 81- **Müntehâ**, Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân, Nr. Or. I-164, 297 vr., 13 st, Nesih. H.967.
- 82- **Mecmua** (Türkçe ve Farsça), Nr. Or. I-165, 44 vr., 10 st, Nestalik, Nesih. 1b-26a Kitâb-ı dânistân; 27b- 43b Nevâî'nin şiirleri.
- 83- **Envârü'l-âşîkîn**, Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân, Nr. M.1491, 207 vr., 21 st, Nesih.
- 84- **Kitâb-ı Tercüme**, Nr. M.1501, 144 vr., 9 st, Nesih. Lugat, tercümetü'l-müntehâb.
- 85- **Kitâb-ı Fîrûzşah**, Nr. M. 1504, 166 vr., 17 st, Nesih.
- 86- **Kuran**, Nr. M.1505, 267 vr., 25 st, Nesih.
- 87- **Târih-i Osmanî**, Nr. M.1506, 6 vr. 25 st, Nesih.
- 88- **Mecmua**, Nr. M. 1511, 148 vr., 15, 12 st, Nesih. 11a-138a Hikâyet-i İmam Alî; 140b-158b şiirler.
- 89- **Acâibü'l-Mahlûkât**, Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân, Nr. M.1513, 75 vr., 21x15 cm, 13 st, Nesih. M.975.
- 90- **Mecma'ul-letâif ü matla'ul zerâif**, Sarrac İbn Abdullah, Nr. M. 1514, 80 vr., 21x15 cm, 13 st, Nesih.
- 91- **Humâyûn-nâme**, Vâsî Ali Çelebi, Nr. M. 1515, 500 vr., 20,5x14,5 cm, 17 st, Nesih. H.1002.
- 92- **Risâle-i Lutfiye**, Cemâl-i Halvetî, Nr. M. 1518, 55 vr., 21x14,5 cm, 17 st, Nestalik, H.999.
- 93- **Fethiye-i Yemen**, Nihâlî, Nr. M.1521, 274 vr., 21,5x12 cm, 19 st, Nesih.
- 94- **Mecmua**, Nr. M.1523, 70 vr., 20x14,5 cm, 13 st, Nesih. 1b-40b peygamber ve mezhep imamları hakkında bilgiler; 41a-70b **Şükür-nâme**, Mahmut İbn Fahreddin.
- 95- **Siyer-i enbiyâ-yı izâm ü ahvâl-i hülefâ-i kirâm ü menâkıb-ı selâtîn-i âli Osmân**, Küçük Nişancı Mehmed Paşa, Nr. M. 1528, 138 vr., 20x13,5 cm, 13 st, Nesih. H.978
- 96- **Türkçe-İspanyolca Sözlük**, Nr. M. 1529, 76 vr., 20x14,9 cm, değişik st, Nesih.
- 97- **Türkçe-İspanyolca Sözlük**, Nr. M. 1530, 61 vr., 20x13 cm, değişik st, Nesih, Divânî.

98- **Mecmua**, Nr. M.1536, 209 vr., 20x14,5cm, 19-25 st, Nesih. 2b-67a Kahraman-nâme; 69b-158b Şeh-nâme M.1058; 159a-202a Hikâyet-i Gerden-keşân H..1092.

99- **Mecmua**, Nr. M.1538, 205 vr., 19,5x12 cm, 17 st, Nestalik, Nesih. 1b-52a Şah u Gedâ, Yahya Bey; 53a-205a Abîdî, Alevî, Arâî, Ataî, Padişâh, Bâkî, Çakerî, Ehlî, Emrî, Enverî, Fevrî, Figânî, Firâkî, Fikrî, Cenânî, Fuzûlî, Hafız, Hayâlî, Hayreti, Hüsrevî, Aşkî, İşretî, Kanberî, Mecdî, Mesîhî, Muhibbî, Murâdî, Necatî, Nesîmî, Necatî, Nevî, Niyazî, Nizamî, Rahmî, Revânî, Selfî, Sururî, Senâî, Şemsî, Şeyh Ekber, Şeyhî, Usulî ve Zatînin şiiirleri.

100- **Yusuf u Züleyhâ**, Hamdî, Nr. M. 1542, 204 vr., 18x11 cm, 15 st, Nestalik. H.998.

101- **Kitâb-ı Tabir-nâme**, Nr. M.1545, 50 vr., 15x10,5 cm, 14 st, Nesih.

102- **Divân**, Bâkî, Nr. M.1548, 114 vr., 17,7x9,8 cm, 13 st, Nestalik.

103- **Türkçe-Latince Sözlük**, Nr. M.1551, 82 vr., 16x6,5 cm, 40 st, Nesih ve Rika.

104- **Türkçe-Arapça Duâ Kitâbı**, Nr. M. 1553, 195 vr., 14x9,5 cm, 19 st, Nesih. Duâ-i imân, duâ-i müstecâb, duâ-i iblis, duâ-i salavat, duâ-i cemîl, duâ-i esmâü'l-hüsnâ vb.

105- **Lugat-i Ferišteoğlu** (Arapça-Türkçe), Nr. M.1556, 41 vr., 14x10,5 cm 7 st, Nesih.

106- **Türkçe-Arapça Duâ Kitâbı**, Nr. R.146, 110 vr., 15x10 cm, 9 st, Nesih. Duâ-i enam-ı şerif, duâ-i âhir, duâ-i Muhiddin İbn Arabî vb...

107- **Türkçe-Arapça Duâ Kitâbı**, Nr. R. 148, 122 vr., 16x10 cm, 9 st, Nesih. duâ-i kadeh, duâ-i azîz, duâ-i seb-i ayât, duâ-i hurûf,

108- **Kitâbü't-ta'bir**, Nr. R. 154, 71 vr., 20x14,5 cm, 18 st, Nesih. H.1065.

109- **Türkçe-Arapça Duâ Kitâbı**, Nr. M.156, 126 vr., 11x7 cm, 7 st, Nesih. Duâ-i müstecâb, duâ-i ism-i azâm, duâ-i imân, duâ-i mübîn, duâ-i hazret-i İlyâs vb...

b) Zaklad Narodowy Im. Ossolinskich W Wroclawiu

110- **Arapça-Türkçe-Farsça-Lehçe Sözlük**, Meninski, Nr.I-9849, 174 vr., 33,5x22,5 cm, Nesih.

c) Muzeum Naradowe (Oddzial Czartoryskich) W Krakowie

111- **Hüsn ü Dil**, Âhî, Nr. 1571, 101 vr., 16,8x11 cm, 15 st, Nesih.

112- **Mecmua** (Arapça-Türkçe) Nr. 1572, 160 vr., 18,8x13 cm, 20 st, Nesih. 1b-137a İbn Kayyim sözleşmesi ; 140b-166b Gazâlî, Risâle-i Eyyüh'el-veled,

113- **İnşâ-i mergûb**, Nr. 2319, 170 vr., 20,2x14,2 cm, 13 st, Rika. H.1192, Müstensih: Hafız Mehmed.

114- **Maktel-i Hüseyin**, Lamii Çelebî, Nr. 2327, 50 vr., 27,5x17,5 cm, 11 st, Nesih. 8 minyatür mevcut.

115- **Mecmua**, Nr. 2396, 63 vr., 6,5x14 cm, 11 st, Nestalik. Şeyhoğlu, Hasan, Dâî, Yakup Köylüce, Tutmacı, Bahşâyîş Şeyhî'nin şiirleri var.

116- **Duâ Kitâbı** (Arapça, Türkçe), Nr. 2399, 74 vr., 16x10,5 cm, 9 st, Nesih.

117- **Mecmua**, Nr. 2698/A,B,C. a) Güzide masallar, 12 vr., 22x16 cm, 11 st, Nesih b- İnşâ 8 vr., 8-9 st, Divânî c- Farsça gramer, 2 vr., 5 st, Nesih.

118- **Duâ Kitâbı** (Arapça, Türkçe), Nr. 3201, 129 vr., 8,2x5,5 cm, 15 st, Nesih. Duâ-i yedi ayet, duâ-i harâmî.

d) Biblioteka Jagiellonska W Krakowie

119- **Mecmua** Nr. 2753, 94 vr., 20,7x15 cm, 11 st, Nesih, H.1065. Münacaat, tevhid, 4 halifenin hayat hikayeleri, makâlât-ı Ali, makâle der-duâ-i Hayr Sultan,

120- **Cönk**, Nr.3314, 99 vr., 9,3x20 cm, 8-21 st, Nesih, Rika, Divânî, H.1122. Türkü, deyiş, şarkı, beste, semâî, gazel, murabba.

121- **Duâ Kitâbı** (Arapça, Türkçe), Nr.3343, 158 vr., 10x7,5 cm, 7 st, Nesih. Duâ-i münacat, duâ-i istigfar, duâ-i salavât, duâ-i şekl-i zülfikar, duâ-i Cebrâil, duâ-i devlet, duâ-i kadeh, duâ-i Hızır, duâ-i arş-ı azîm, duâ-i mübarek, duâ-i müstecâb, duâ-i hurûf, duâ-i Ebû derdâ, duâ-i resûl-i armagan.

122- **Yenibazar Sancağı Gelir Defteri**, Nr. 3775, 8 vr., 49x18 cm, Rika. H.1067

123- **Duâ Kitâbı** (Arapça, Türkçe), Nr. 5126, 190 vr., 14x9,5 cm, 11 st, Nesih. Arapça dualar Türkçe açıklamalarıyla verilmiş.

124- **Kanun-nâme** Nr. 7993, 14 vr., 19,5x14 cm, 11 st, Nesih.

e) Wojewodzkie Archiwum Panstwowe W Krakowie

125- **Duâ Kitâbı**-muska (Arapça-Türkçe), Nr. AL 132, 280x9,5 cm, 2 kolon, sol taraf 702 st, sağ taraf 788 st. Arapça ayet ve duaların Türkçe açıklaması.

f) Biblioteka Uniwersyteku Warszawskiego

126- **Sâdî'nin Bostânî'na Şem'î'nin şerhi**, Nr. 109, 48 vr., 17 st, Nesih.

127- **Geometri El Kitâbı**, Nr. 117, 33 vr., 25 st, Rika. İlm-i münâzırda vâki tarif ve istilâhât ve bazı mesâil-i lâzım beyânındadır.

128- **Divân, Muhibbî**, Nr. 219, 100 vr., 11-13 st, Nestalik. H.936

129- **Tuhfe, Şâhidî** (Farsça-Türkçe), Nr. 1072, 32 vr., 15 st, Nesih.

130- **Divân**, Fuzûlî, Nr. 1073, 125 vr., 11 st, Nestalik. H.1000

131- **Mecmua** (Farsça, Türkçe) , Nr. 1075, 188 vr., değişik st, Nestalik. H.930. Ağırıklı olarak Farsça şiirler mevcut.

132- **Sâmî Târihi**, Nr. 1076, 40 vr., 25 st, Nesih

133- **Divân**, Ragıb Paşa, Nr. 1074, 36 vr., 25 st, Nesih.

g) Biblioteka Narodowa W Warszawie

- 134- **Kelimât-ı Türkiye** (Türkçe-Fransızca Sözlük), Nr. BOZ 161, 98 vr., 6 st, Nesih.
 135- **Tercüme-i Sevâkib**, Derviş Mahmud, Nr. BOZ 162, 200 vr., 19 st, Nesih.
 136- **Minyatür Albümü**, Nr. BOZ 165, 100 vr.,
 137- **Levha**, Nr. BOZ 183, 35 vr., 5-30 st, Nesih.
 138- **Duâ Kitâbı** (Arapça-Türkçe), Nr. 5065, 45 vr, 8 st, Nesih.
 139- **Hazinedâr Ahmed Ağa'nın Muhasebe Defteri**, Nr. Akc. 5068, 14 vr., Siyâkat, Divânî

h) Turkologii Universtetu Warszawskiego

- 140- **Mecmua** (Türkçe, Farsça) , Nr. 2027, 43 vr, 14 st, Nesih. H.1002. Ağırıklı olarak Farsça şiirler var.
 141- **Hamâil** (Arapça, Türkçe), Nr. Rkp. 1, 190 vr., 14 st, Nesih.

i) Polskie Towarzystwo Orientalistyczne W Warszawie

- 142- **Mecmua**, (Türkçe, Farsça) 84 vr., 21 st, Nestalik. 28a-64b Nevâdirü'l-emsâl; 65a-84b Hikâyet-i İslam, Usayd bin Salam.

j) Zbiory Prywatne Sulmowicza W Warszawie

- 143- **Durretü't-tâc**, Veysî, 162 vr., 21 st, Nesih.
 144- **Kitâb-ı suâl-i erbâin**, Furâtî, 101 vr., 20,5x14,5 cm, 15 st, Nesih, H.1143
 145- **Divân**, Nesîmî, 47 vr., 21x16 cm, 15 st, Nestalik.
 146- **Nasihatü'l- müslimîn**, Beybâzârî, 202 vr., 20,5x15 cm 16 st, Nesih, H.1218.

k) Zbiory Prywatne J. Reychmana W Warszawie

- 147- **Defter-i mufassal-i livâ-i Serem**, 170 vr., 42,5x15 cm, Siyâkat.

l) Publiczna Biblioteka Miejska W Poznaniu

- 148- **Nasreddin Hoca'nın mensûbî taklîd oyunu**, Nr. 283, 111 vr., 22x17,5 cm, 10-12 st, Nesih.
 149- **Vekâyi-i acîbe ve havâdis-i garibe-i Keşfer-i Ahmed**, Nr. 284, 194 vr., 22x17,5 cm, 10-11 st, Nesih.
 150- **Arapça Gramer El Kitâbı**, Nr. 317, 108 vr., 19,2x12,2 cm, 11 st, Nesih,

151- **Tuhfe-i Şahidî**, Nr. 320, 28 vr., 14x9 cm, 16-17 st, H.1141

m) Wojewodzkie Archiwum Panstwowe W Poznaniu

152- **Defter-i Kamenice**, Nr. Akt. 3, 104 vr., 41x15 cm, Siyakât-Divânî, H.1091-1103 yılları arası.

n) Biblioteka Pan W Gdansk

153- **Humayûn-nâme**, Vâsi Ali Çelebî, Nr. Ms. 2350, 338 vr., 21-23 st, Nestalik, H. 995, Müstensih: Davud İbn Mehmed.

154- **Envârü'l- âşikîn**, Yazıcıoğlu Ahmed Bîcân, Nr. Ms.2349, 232 vr., 28x20 cm, 19 st, Nesih, H.972

155- **Duâ Kitâbı**, Nr. Ms. 2348 I, 8 vr., 16x11,8 cm, 11 st, Nesih.

o) Publiczna Biblioteka Miejska W Szczecinie

156- **Arapça-Türkçe Sözlük**, 40 vr, 32,5x22cm, 35 st, Nesih.

p) Filology Orientalney Uniwersytetu Jagiellonskiego W Krakowie

157- **Külliyat (Fuzûlî, Hatem ve Fitnat Hanım'ın Divânları)**, Nr. Or. 46657, 163 vr., Nestalik, 16 st.

158- **Din hakkında bilgiler**, Or. 4055, mensur, Nestalik, 25 st.

159- **Kitâb-ı Saat**, Or. 9210, 187 vr., 15 st., mensur, Sülüs,

160- **Hayretî Divânı**, (kayıtsız, numara yok) Talik, 130 vr. 19 st

161- **Kitâb-ı Hikâyât**, Or. 9097, 65 vr., Sülüs, 19 st.

162- **Kitâb-ı Hulviyyat-ı Sultan**, Or. 46591, 385 vr., Nesih.

BİBLİYOGRAFYA

C. Brockelmann. (1903) . *Verzeichnis von Arabischen, Persischen, Türkischen und Hebräischen Handschriften zu Breslau*, Berlin.

J. Czubek. (1906) . *Katalog rękopisów Akademi Umiejętności w Krakowie*, Kraków.

O. Günther. (1909) . *Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek*, Teil III, Danzig.

S. Kutrzeba. (1909) . *Catalogus codicum manuscritorum Musei Principum Czartoryski Cracoviensis*, vol. II, Cracoviae.

Majda, T. (1967) . *Katalog Rekopisow Tureckich I Perskich*, Warszawa.

G. Richter. (1933) . *Verzeichnis der orientalischen Handschriften der Staats und Universitäts Bibliothek Breslau*, Leipzig.

M. E. Sosnowski-L. Kurtzman. (1885) . *Katalog Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu*, c. I, Poznań.

W. Wisłocki. (1877-1881) . *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, cz. I-II, Kraków.

Turkish Written Documents Found in Poland Libraries

Social, political and cultural relationship between Turkey and Poland has been continuing since Ottoman era. The political contact between Poland (Lehistan, Lechia) and Ottoman Empire has started at the first quarter of 15th Century. Despite some wars and tensions, the ties between Lehistan and Ottoman Empire have resulted in the development of cultural bridge. Improved connections and exchange between the two countries have paved way for Ottoman-Oriental admiration among Polish people. As a reflection of these social ties and cultural exchange, there were several works written in Ottoman Turkish in Lehistan. Several very-well preserved Arabic, Persian and Turkish works that are first-hand historical witness of Ottoman past and the signs of Ottoman civilization can be found in library and museums in Poland.

The reason for the presence of Ottoman manuscripts in the libraries of the West Europe and those in the Polish libraries is different in that the Ottoman manuscripts in Polish libraries were brought by those who visited the Ottoman Empire in different time periods, by those who were officials of the Lehistan stayed in the Ottoman lands. These manuscripts are preserved in 16 official and private libraries. In this study we provide general evaluation and bibliographic information of these manuscripts.

The process of setting up Oriental collection in Poland has started in the last quarter of the 18th Century. In this period there was high demand to Oriental culture, especially to Ottoman culture. Manuscript collections of Czartoryskich and Zamoyskich belong to this era. These collections mainly consist of literary works, religious books and decrees, geography books, dictionaries, interpretation of dream, grammar books and letters. There are also diplomatic correspondences such as Sultans' decrees, *berats and* diplomatic letters that reflect political history between the two countries. Based on the research in library catalogues we identified 162 Turkish manuscripts in Poland. The richest collection resides in the library of Wrocław University. The manuscripts in the library of Wrocław University has acquired either through purchase or gift. Some of these manuscripts were catalogued by Brockelman (1903) and by Richter (1933). Later Tadeusz Majda corrected some of the errors in these catalogues and published by adding some other manuscripts. However, some of the manuscripts were lost during the WWII when the Germans moved these manuscripts to other cities. The manuscripts at the Monastery Library which was closed down in 1810 were brought to the library of Wrocław University. In addition, many valuable manuscripts from the archive of Tomasz Rehdiger were brought to the university library in 1865. Similarly, the collection at the library of Marii Magdaleny was transferred to the university and city library. Many manuscripts at the Association of Augustyn Monks in Zagan were also taken to the university library. Oelricha Oppersdorfa Maksymiliana donated his private collection to the university library. Furthermore, Prof. Rescher, who has been in İstanbul between the years 1924 and 1928, purchased 106 manuscripts for the university library. 73 of these manuscripts are in Turkish and Persian. According to latest record, the university library owns 109 Turkish

manuscripts. These manuscripts are examples of various works of Turkish Literature such as divan, periodicals, religious books, folk poems, historical books, dictionaries and so on.

Turkish manuscripts at the Krakow Czartoryskich library have not thoroughly been catalogued yet. Czartoryskich were interested in Oriental culture and literature. He corresponded with English Orientalists and collected information about the Oriental culture. He jotted down some notes at the margins of the manuscripts he read. He was the owner of second largest Oriental manuscript collection in Poland. Charles Schefer, who worked as interpreter between 1861-1893 in İstanbul, acquired some manuscripts from the Ottoman Empire and other Eastern countries on behalf of Czartoryskich. In the library there are 8 Turkish manuscripts.

Jagiellonski University library owns 6 Turkish manuscripts listed in the Wisłowski (1877) catalogue. These manuscripts were acquired either through purchase or gift.

PAN Library owns a Turkish manuscript and it was listed in the Czubek (1906) catalogue.

The manuscripts at Warsaw Library have not been catalogued yet. According to latest record, there are 8 Turkish manuscripts in the library. In addition, Warsaw National Library has 6 Turkish manuscripts. Other library and private collection at Warsaw have 8 Turkish manuscripts. Stanisław Zamoyski, who is interested in Oriental art, purchased several works and introduced some manuscripts providing information about the origins of these manuscripts.

The catalogue at Poznan City Library was made by Kurtzman and Sosnowski (1885). The Gdansk catalogue, which has 4 Turkish manuscripts, was made by Günther (1909). Some of the Turkish manuscripts are the remnant of German occupation era. The manuscripts were previously at the city library but later they were taken to Pan Library.

In addition to Turkish manuscripts, Polish library preserve meticulously Ottoman Sultans's decrees and command, private and official letters. These documents are important sources of information about political and cultural history. While some are listed in the catalogues, they are not fully recorded in the catalogues. The process of cataloguing is still under way. Zygmunt Abrahamowicz, a historian at the Polish Science Academy, have studied diplomatic relations with neighboring countries between years 1455 and 1672, published his work, titled *Katalog Dokumentów Tureckich I* (The Catalogue of Turkish Document I) in 1959. In this catalogue there are 381 documents from the different departments of Ottoman bureaucracy sent to Polish Kings and officials at different ranks. Abrahamowicz provided brief summary and description about the each document he examined and classified them under the heading of *Ahit* Treatment, Letters, Agreements, Complaints, Applications, Orders, Commands and Directives.